

Lietuvos meno kūrėjų asociacija

Onos Vytautienės kilmė ir giminė

2012-02-03

ŽURNALAS: KULTŪROS BARAI

TEMA: LDK istorija

AUTORIUS: Inga Baranauskienė

DATA: 2012-02

Onos Vytautienės kilmė ir giminė

Inga Baranauskienė

Lenkų istorikas, Gediminaičių genealogijos tyrinėtojas, Janas Tęgowskis 1995 m. paskelbė straipsnį apie Vytauto Didžiojo santuokas, mėgindamas apginti Lietuvos metraščių plačiojo sąvado (Bychovco kronikos) teiginį, kad Vytauto Didžiojo žmona Ona buvo Smolensko kunigaikščio Sviatoslavo Ivanovičiaus duktė. Pagrindiniu argumentu jis laiko faktą, kad 1413 m. liepos 23 d. Vokiečių ordino didysis magistras kreipėsi į Čekijos karalių Vaclovą IV, prašydamas priimti į tarnybą rusų kunigaikštį Vasilijų, o tų pačių metų rugpjūčio 12 d. ordino sąskaitų knygoje buvo paminėtas vynas, nupirktas „Vytauto svainiui iš Rusų“ ir jo palydai. Tęgowskis, nusprendęs, kad magistro laiške proteguojamas rusų kunigaikštis Vasilijus ir sąskaitų knygoje paminėtas „Vytauto svainis iš Rusų“ yra tas pats asmuo, identifikavo jį kaip Smolensko kunigaikštį – Sviatoslavo Ivanovičiaus sūnų ir Onos Vytautienės brolių.¹ Šią tezę jis pakartojo ir kituose savo veikaluose.²

Lietuvoje Tęgowskio išvados sulaukė tam tikro pripažinimo. Rimvydas Petrauskas net pareiškė, esą jos yra labiau pagrįstos, negu istoriografijoje dar tarpukariu įsitvirtinusi istoriko Igno Jonyno prielaida,³ kad Ona Vytautienė buvusi smulkaus lietuvių kunigaikščio, Vytauto bendražygio Sudimanto sesuo.⁴ Vis dėlto toks Petrausko vertinimas liko plačiau neargumentuotas, o Tęgowskio hipotezės ir jų pagrindimas reikalauja nuodugnios analizės.

„Vytauto svainis iš Rusų“ – kas jis?

Pirminę Tęgowskio prielaidą, kad rusų kunigaikštis Vasilijus, apie kurį Vokiečių ordino didysis magistras 1413 m. liepos 23 d. rašė Čekijos karaliui Vaclovui IV, ir 1413 m. rugpjūčio 12 d. ordino sąskaitų knygoje paminėtas „Vytauto svainis iš rusų“ buvo tas pats asmuo, iš tikrųjų galima priimti. Laiko atžvilgiu šiuos paminėjimus skiria vos keletas savaičių, rusų kunigaikščiai Prūsijoje lankydavosi nedažnai, išskelti alternatyvą

pasiūlytai Vytauto svainio ruso tapatybės versijai turimi duomenys taip pat neleidžia, tad iš pirmo žvilgsnio viskas tarsi atitinka.

Vis dėlto Tęgowskis nepateikia jokių įrodymų, kad Vytauto svainis Vasilijus būtų buvęs Smolensko kunigaikštis ir (arba) Bychovco kronikoje nurodyto menamo Onos Vytautienės tėvo – kunigaikščio Sviatoslavo Ivanovičiaus, 1354–1386 m. valdžiusio Smolenską, – sūnus.

Pirmuoju klausimu istorikui dar būtų galima pagelbėti: XV a. vidurio lenkų kronikininkas Janas Długoszas iš tikrųjų mini Smolensko kunigaikštį Vasilijų, kuris, 1404 m. Vytautui paskutinį kartą užėmus Smolenską, pabėgo į Vengriją, gyveno karaliaus Zigmanto Liuksemburgiečio dvare ir žuvo, šturmuodamas kažkokią pilį,⁵ – greičiausiai būtent šis asmuo 1413 m. ir ieškojo tarnybos pas Zigmanto brolių Čekijos karalių Vaclovą IV.

Tačiau jokie šaltiniai nemini, kad Smolensko kunigaikštis Sviatoslavas Ivanovičius būtų turėjęs sūnų Vasilijų. Dar daugiau, tiek rusiškame Piskariovo metraštyje,⁶ tiek Lietuvos metraščių trumpajame sąvade⁷ minimas Smolensko kunigaikštis Vasilijus *Ivanovičius*, 1396 m., kai Vytautas pirmą kartą užėmė Smolenską, kartu su Patriku Narimantaičiu ieškojęs prieglobsčio Didžiajame Naugarde. Tėvavardis liudija, kad šis vienintelis XIV–XV a. sandūroje paminėtas Smolensko kunigaikščių giminės atstovas Vasilijus buvo ne menamo Onos Vytautienės tėvo Sviatoslavo, bet jo brolo Ivano Vasiljevičiaus sūnus, ir šis faktas griauja visas Tęgowskio išvadas.

Antra vertus, tenka svarstyti naują hipotezę: jeigu nerandame patvirtinimo, kad Ona Vytautienė būtų buvusi Smolensko kunigaikščio Sviatoslavo Ivanovičiaus duktė, tai gal jos tėvas galėjo būti šios dinastijos šalutinės šakos atstovas Ivanas Vasiljevičius? Daugeliu atžvilgių tokia hipotezė atrodytų viliojanti, tačiau, prieš darant išvadas, būtina įvertinti Smolensko kunigaikščių tarpusavio santykius su Lietuvos valdovais ir konkrečiai su Vytautu.

Smolensko kunigaikščių santykiai su Lietuva

Smolensko santykiai su Lietuva XIV–XV a. pradžioje klostėsi priešaringai. Apie 1339 m., valdant kunigaikščiui Ivanui Aleksandrovičiui (1313–1359), Smolenskas buvo patekęs į Lietuvos įtaką, tačiau 1355 m. santykiai komplikavosi. Algirdas pradėjo puldinėti Smolensko žemes ir per kelerius metus iš Ivano Aleksandrovičiaus atėmė Rževą, Belą, Mstislavlį ir Toropečą.⁸ Kariavo jis ir su Sviatoslavo broliu Briansko kunigaikščiu Vasilijum, kurio sūnų (bene tą patį Ivaną Vasiljevičių) 1356 m. paėmė į nelaisvę.⁹ 1359 m. Smolenską valdyti pradėjęs Sviatoslavas Ivanovičius linko Maskvos pusėn. Nesantaika užtruko. Tik 1368 m. rudenį Sviatoslavas pagaliau pasidavė spaudimui ir prisidėjo prie Algirdo žygio prieš Maskvą.¹⁰

Čia vertėtų stabtelėti: visiškai tikėtina, kad Smolensko sąjunga su Lietuva buvo sutvirtinta tarpdinastinėmis vedybomis. Vis dėlto prielaidai, kad kažkuri Smolensko kunigaikštystė būtų buvusi ištekinta už Vytauto, prieštarauja viena aplinkybė. 1370 m. Konstantinopolio patriarchas Filotėjus, paskatintas Maskvos metropolito Aleksijaus, už sąjungą su „ugnies garbintoju“ Algirdu pagrasino Sviatoslavui ekskomunika.¹¹ Jeigu Sviatoslavas būtų dar ir savo giminaitę ištekinęs už pagonio, ši jo nuodėmė tikrai

nebūtų buvusi nutylėta, ir patriarchas greičiausiai būtų paskelbęs vedybas negaliojančiomis.

Tolesni įvykiai kelia dar daugiau abejonių. 1372–1374 m. Smolenskas vėl suartėjo su Maskva, kunigaikštis Ivanas Vasiljevičius dalyvavo Maskvos didžiojo kunigaikščio Dmitrijaus Ivanovičiaus žygyje prieš Algirdo svainį Tverės kunigaikštį Michailą.¹² O 1380 m. jis minimas kaip Kulikovo mūšio dalyvis.¹³ Tai rodo, kad šis kunigaikštis stiprino ryšius su Maskva, o tai irgi prieštarauja prielaidai apie jo dukters vedybas su Vytautu.

Tokiai prielaidai prieštarauja ir faktas, kad į Vytauto kovas su Jogaila 1382–1384 m. Smolensko kunigaikščiai nesikišo, nors 1386 m. mielai parėmė prieš Jogailą sukilusį jo vyresnįjį brolių Polocko kunigaikštį Andrių Algirdaitį. Maištas Sviatoslavui ir Ivanui Vasiljevičiams brangiai kainavo – abu jie žuvo prie Vechros upės mūšyje su Skirgailos ir Vytauto kariuomene.¹⁴ Kiti Smolensko kunigaikščiai pateko į nelaisvę, tačiau Skirgaila buvo maloningas: jis atidavė Smolenską Sviatoslavo sūnui Jurijui, mat šis buvo vedęs jo sesers dukrą – Riazanės kunigaikštę, kurios vardas nežinomas.¹⁵

1389 m. Lietuvoje kilo vidaus karas, Vytautas antrą kartą pabėgo į Prūsiją. Pasak Tęgowskio, tarp įkaitų, kuriuos jis perdavė Vokiečių ordinui, buvo ir Jurijaus Sviatoslavovičiaus brolis Glebas, – istorikas mano, kad tai dar vienas Vytauto ir Smolensko kunigaikščių giminytės įrodymas.¹⁶ Tačiau tokia interpretacija akivaizdžiai klaidinga. Į Lietuvos metraščių trumpąjį sąvadą įeinančiame Lietuvos didžiųjų kunigaikščių metraštyje – patikimame šaltinyje, surašytame dar Vytauto laikais, – teigiama, kad Glebas Sviatoslavovičius į nelaisvę Vytautui pateko per mūšį¹⁷ (ordino šaltiniai leidžia patikslinti, kad šis mūšis įvyko 1390 m. rugsėjo 28 d. prie Neries, greičiausiai ties Eiguliais¹⁸). Taigi jis kovojo Skirgailos pusėje, nors vėliau, matyt, pasinaudojo savo nelaisve, kad užmegztų draugystę su Vytautu.

Tai Glebui bent jau iš dalies pavyko: įsitvirtinęs Lietuvoje, Vytautas atidavė jam Smolenską, o Jurijų Sviatoslavovičių iškėlė į Roslavlį.¹⁹ Tačiau Lietuvos metraščiuose rašoma, kad Glebas labai greitai pradėjo neklausyti Vytauto, ir šis jau 1395 m. rugsėjį paėmė Smolenską į savo rankas. Glebas, jo broliai ir kiti giminaičiai buvo apgaule išvilioti iš miesto (Vytautas pažadėjo išspręsti jų nesutarimus) ir suimti.²⁰ Paskui Glebui buvo duotas Polonos miestas.²¹ Kiti Smolensko kunigaikščiai, matyt, irgi buvo paleisti, o gal net gavo žemių, bet nebuvo linkę jomis tenkintis, nes per Smolensko užėmimą Riazanėje pas savo uošvį buvęs, todėl laisvėje likęs Jurijus Sviatoslavovičius kurstė maištingas nuotaikas. Būtent tada, 1396 m., tariamas Vytauto svainis Vasilijus Ivanovičius Smolensketis kartu su Patriku Narimantaičiu pabėgo į Didįjį Naugarą.

Vėliau jų keliai išsiskyrė: Patrikas Narimantaitis susitaikė su Vytautu ir atgavo Starodubą, o Vasilijus Ivanovičius galėjo prisidėti prie Jurijaus Sviatoslavovičiaus.

1400 m., pasinaudodamas Vytauto pralaimėjimu prie Vorkslės ir brolio Glebo žūtimi, Jurijus Sviatoslavovičius susigrąžino Smolenską, o jo uošvis ir sąjungininkas Riazanės kunigaikštis Rodislavas Olegovičius 1401 m. užpuolė Lietuvos valdomą Brianską. Vytauto vasalams Lengveniui Algirdaičiui ir Aleksandrui Patrikaičiui (Patriko Narimantaičio sūnui) pavyko sumušti užpuolikus prie Liubucko.²² Dar po metų Lengvenis paėmė į nelaisvę Ivaną Sviatoslavovičių, tuo metu valdžiusį Viazmą, o 1404

m. Vytautas vėl užėmė Smolenską. Jurijus Sviatoslavovičius pabėgo į Maskvą, vėliau į Didįjį Naugardą.²³ 1406 m. jį vėl priėmė Maskvos didysis kunigaikštis Vasilijus Dmitrijevičius ir davė valdyti Toržoką. Tačiau čia Jurijus Sviatoslavovičius sukėlė precedento neturintį skandalą: pasikėsino išprievartauti jam tarnavusio Viazmos kunigaikščio (galbūt savo giminaičio) Semiono Mstislavovičiaus žmoną, o kai ši pasipriešino, nužudė ir ją, ir jos vyrą. Po to jis pabėgo į Aukso Ordą, kur ir mirė.²⁴ Neatmestina, kad būtent šie įvykiai paskatino jo giminaitį Vasilijų Ivanovičių pasiieškoti prieglobsčio Vengrijoje, nors, aišku, jis galėjo pasitraukti ten ir iškart po to, kai Vytautas užėmė Smolenską 1404 m.

Taigi, peržvelgus Vytauto santykius su Smolensko kunigaikščiais, tampa aišku, kad jis šia gimine nepasitikėjo, siekė perimti jos valdomas žemes ir nerodė palankumo nė vienam iš jos narių. Patys Smolensko kunigaikščiai, išskyrus keletą bandymų įsiteikti, taip pat jautė priešišumą Vytautui. Jie nepalaikė jo nei per pirmąją, nei per antrąją karą su Jogaila, nors mielai rėmė Andrių Algirdaitį. Net kunigaikštis Vasilijus Ivanovičius, tariamas Vytauto svainis, užuot pasinaudojęs šia giminyste, nusprendė vėliau trauktis į Vengriją. Atsižvelgiant į tai, Tęgowskio prielaida, kad Vytauto žmona Ona galėjo būti kilusi iš Smolensko kunigaikščių giminės, atrodo visiškai neįtikėtina.

Kunigaikštis Vasilijus Ivanovičius galėjo būti vadinamas Vytauto svainiu nebent todėl, kad pats buvo vedęs jo giminaitę. Iš Gediminaičių artimiausius santykius su Smolensko kunigaikščiais palaikė Andrius Algirdaitis. Be to, kaip matėme, su Vasilijum Ivanovičium bendradarbiavo Patrikas Narimantaitis. Tikėtina, kad Vasilijaus Ivanovičiaus žmona buvo vieno iš jų duktė ar net anūkė. Vis dėlto pats Vasilijus Ivanovičius savo giminystei su Vytautu reikšmės neteikė ir, matyt, prisiminė ją tik po to, kai pasitraukė į Vengriją, siekdamas sureikšminti savo šiaip jau nereikšmingą asmenį.

Dar kartą apie Bychovco kronikos nepatikimumą

Jonynas, pirmasis pradėjęs kritikuoti versiją, kad Ona Vytautienė buvo Smolensko kunigaikščio Sviatoslavo Ivanovičiaus duktė, pagrįstai suabejojo šią žinią pateikusios Bychovco kronikos patikimumu.²⁵ Nors daugelis XIV–XV a. įvykių joje aprašomi gana tiksliai, patikimų žinių apie Vytauto žmonas kronikininkas akivaizdžiai neturėjo. Jis pateikė net dvi Onos Vytautienės kilmės versijas, pagal pirmąją jos tėvas – menamas Vytauto uošvis – buvo net ne Sviatoslavas Ivanovičius, o jo sūnus Glebas.²⁶ Tai galima laikyti atsitiktinumu, bet mintį apie Vytauto ir Glebo giminystę Bychovco kronikos autoriui galėjo pakišti ir ankstesnių metraščių teiginiai, kad Vytautas, grįžęs iš Prūsijos, padarė Glebą valdančiuoju Smolensko kunigaikščiu.

Be to, rašydamas apie Vytauto žmonas, Bychovco kronikos autorius padarė ir kitą iškalbingą klaidą: tarp dviejų tikrų Vytauto žmonių – 1418 m. liepą mirusios Onos ir Julijonos, kurią Vytautas vedė tu pačių metų gruodį, – įterpė kažkokią Lukomlės ir Starodubo kunigaikštystę Mariją.²⁷ XIX a. istorikai mėgino jį pataisyti, keisdami šią seką ir skelbdami, esą Marija buvusi pirmoji Vytauto žmona, bet vėliau imta abejoti pačiu jos egzistavimu, ir turbūt pagrįstai.²⁸

Svarstant Bychovco kronikos žinių patikimumą, vertėtų žvilgtelėti ir į kitus XVI a. raštus, kurie mini Vytauto žmonas. 1501 m. Aleksandro kanceliarija sukūrpė

falsifikatą, liudijantį, neva Vytautas 1412 m. patvirtino savo žmonos ankstesnius dovanojimus Bresto parapinei bažnyčiai. Šiame dokumente Vytauto žmona vadinama Oprasija, nors falsifikatoriai neabejotinai siekė sukurti autentiškumo įspūdį.²⁹

Kitas įdomus įrašas yra išsaugotame vadinamojo 1262 m. Chronografo Vilniuje nuoraše, kuris, pasak naujausių tyrinėjimų, buvo parengtas XVI a. pirmaisiais dešimtmečiais Supraslyje.³⁰ Čia prie sakmės apie Sovijų, pagrindžiančios lietuvių praktikuotą mirusiųjų deginimo paprotį, yra pastaba, kad ir Vytautas sudegino savo žmoną Ariogaloje, o paskui deginti mirusiųjų buvo nustota (kaip galima spėti, dėl krikščionybės įvedimo). Jau esu rašiusi, kad ši legenda greičiausiai remiasi Birutės sudeginimo istorija, mat Gėlupos piliakalnis, kuriame lokalizuojama Ariogalos pilis, ir greta buvęs šaltinis vadinami jos vardu.³¹ Vis dėlto šiuo atveju svarbiausia tai, kad Chronografo perrašinėtojas išivaizdavo Vytauto žmoną buvus pagone, kuri sudeginta pagal pagoniškus papročius.

Kitaip tariant, tuo metu, kai buvo rašoma Bychovco kronika, Vytauto žmonių skaičius, jų kilmė ir net vardai buvo jau gerokai primiršti. Mažiausiai neaiškumų kilo dėl paskutinės Vytauto žmonos – Alšėnų kunigaikščio Jono Algimantaičio dukters Julijonos, mat jos giminė XVI a. pirmojoje pusėje tebegyvavo.³² Tačiau ankstesnės Vytauto santuokos buvo apipintos daugybe legendų. Bychovco kronikos autorius, matyt, pasirinko labiausiai jam patikusias.

Taigi, aiškinantis Onos Vytautienės kilmę, belieka grįžti prie Jonyno ir Tęgowskio metodikos – pirmiausia apibendrinti tai, ką apie didžiojo kunigaikščio žmoną ir jos gimines galima sužinoti iš amžininkų liudijimų.

Onos Vytautienės giminaičiai ir jų padėtis Lietuvoje

Šaltinių liudijimai apie Onos Vytautienės giminę gana padriki, vis dėlto bendrą vaizdą galima susidaryti. Yra žinoma, kad ji turėjo brolių, iš kurio, kaip teigia Vytautas vadinamajame „Skunde prieš Jogailą ir Skirgailą“ šiedu buvo atėmę tėvonines valdas.³³ Ona Vytautienė turėjo ir dvi seseris – burgundų riteris Žiliberas de Lanua atsiminimuose rašė, kad prisistatė joms, kai lankėsi Vilniuje 1413 m.³⁴

Vieną iš seserų identifikuoti nesunku – minėtame „Skunde prieš Jogailą ir Skirgailą“ Vytautas užsimena, kad jo žmonos sesuo buvo ištekėjusi už kunigaikščio Jono Algimantaičio Alšėniškio.³⁵ Liubečio cerkvės sinodikas (mirusiųjų paminėjimo sąrašas) leidžia nustatyti ir jos vardą – Agripina.³⁶

Jonas Algimantaitis, nors pirmąkart į šaltinius pateko kaip Jogailos žmogus,³⁷ vėliau, žmonos ar bent jau giminystės ryšių paveiktas, tapo vienu ištikimiausių Vytauto rėmėjų: abu kartus jį lydėjo į Prūsiją, gal net prisidėjo prie Vytauto išlaisvinimo iš Krėvos (Alšėnus nuo jos skiria vos keliolika kilometrų).

Vytautui įsitvirtinus Lietuvoje, Jonas Algimantaitis tapo bemaž antruoju žmogumi po valdovo, kurį laiką buvo jo vietininkas Kijeve. Mirė po 1401 m.³⁸ Agripina gyveno gerokai ilgiau už vyrą, nes 1413 m. buvo dar gyva.

Pora išaugino keturis sūnus: Andrių, Mykolą, Simoną ir Aleksandrą. Vytauto laikais jie irgi užėmė itin aukštą padėtį: Andrius, kurio vidurinioji duktė Sonka 1422 m. tapo

ketvirtąją Jogailos žmoną ir Lenkijos karaliene, ir Mykolas buvo Kijevo vietininkai, Simonas tapo net Didžiojo Naugardo kunigaikščiu. Nepasisekė tik Aleksandriui, turėjusiam iškalbingą Nemylimojo (Neliubo) pravardę: sukilęs prieš Vytautą, jis prisidėjo prie Švitrigailos ir 1405 m. pabėgo į Maskvos didžiąją kunigaikštystę. Vis dėlto čia, matyt, ne be pusseserės Sofijos Vytautaitės užtarimo, gavo valdyti Perejeslavlį, o po 1408 m. turbūt grįžo į Lietuvą.³⁹

Jonas su Agripina susilaukė ir dukters Julijonos, kuri pirmą kartą ištekėjo už Karačevo kunigaikščio Jono, o 1418 m. pabaigoje tapo antrąja Vytauto žmona.⁴⁰ Dėl jos, beje, irgi tenka polemizuoti su Tęgowskiu, kuris Julijoną laiko Jono ir Agripinos anūke (sūnaus Mykolo dukra), remdamasis Vytauto vedyboms išduota popiežiaus dispensa, kur nurodoma sutuoktinių trečiojo laipsnio giminystė.⁴¹ Jokių prieštaravimų šiame dokumente nėra: Ona Vytautui buvo pirmojo laipsnio giminaitė (žmona), Onos sesuo Agripina – antrojo laipsnio giminaitė (svainė), o Agripinos duktė Julijona – atitinkamai trečiojo laipsnio giminaitė (svainės duktė).

Taigi apibendrinus galima pasakyti, kad Agripina, sėkmingai susiklosčius aplinkybėms, lig tol buvusią nežymią Alšėniškių giminę atvedė į valdžios viršūnes.

Antrąją Onos Vytautienės seserį taip pat nesunku identifikuoti: Długoszas mini, kad, puldamas Vilnių 1390 m., Vytautas paėmė į nelaisvę kažkokį kunigaikštį Narimantą ir nužudė jį žiauriau, negu derėjo pagal jo ir savo rangą, mat tasai Narimantas buvo vedęs tikrą Onos seserį Julijoną, vėliau ištekėjusią už Manvydo.⁴²

Lietuvos metraščiai pateikia kiek kitokias žinias apie Julijoną Manvydienę: į lotynų kalbą išverstame pasakojime apie Kęstučio konfliktą su Jogaila (*Origo regis Jagyelo et Wytholdi ducum Lithuaniae*) teigiama, kad iš pradžių ji buvo ištekėjusi už Birutės giminaičio Butrimo, kurį Jogaila nukankino ant rato kartu su Birutės dėde Vidmantu. Rusėnų nuorašuose būsimoji Manvydienė vadinama Vidmanto žmona, bet ši klaida akivaizdžiai įsivėlė, praleidus Butrimą.⁴³

Istoriografijoje dėl Julijonos vedybų su Butrimu ir Narimantu būta įvairių pasvarstymų, o Tęgowskis šių asmenų apskritai nelaiko istoriniais.⁴⁴ Vis dėlto *Origo...* ir Janas Długoszas yra patikimi šaltiniai, tad nėra priežasčių jais abejoti.

Jų liudijimai vienas kitam neprieštarauja. Tapusi našle 1382 m. rudenį, Julijona galėjo vėl ištekėti. 1384 m. Vytautui susitaikius su Jogaila, šis netgi galėjo parinkti jai jaunikių iš savo šalininkų, siekdamas sutvirtinti taiką su Vytautu ir jo šeima. O Narimantas greičiausiai buvo vienas iš smulkiųjų Lietuvos kunigaikščių – panašiai kaip Jonas Alšėniškis arba Jomantas, 1395–1399 m. tarnavęs Vytautui.

Julijonos trečiosios vedybos su Manvydu, matyt, įvyko 1392–1396 m., nes apie 1396 m. Vytautas paskyrė Manvydą Vilniaus seniūnu.⁴⁵ Po Horodlės unijos įvedus vaivadų pareigybę, Manvydas tapo Vilniaus vaivada ir buvo juo iki pat mirties 1422–1423 m. sandūroje.⁴⁶

Taip pat galima neabejoti, kad Žiliberas de Lanua 1413 m. Vilniuje prisistatė būtent Julijonai Manvydienei. Vytautas su Ona tada ilsėjosi Punioje,⁴⁷ Manvydas greičiausiai irgi buvo išvykęs iš Vilniaus, taigi keliaujantį riterį turėjo priimti būtent Vilniaus vaivadienė (Agripina, matyt, tik palaikė seseriai draugiją).

Tačiau 1407 m. Vytautas, suteikdamas privilegiją Manvydui, jo žmoną vadina Jadvyga!⁴⁸ Kaip tą paaiškinti? Prielaida, kad Manvydas vedė Julijoną jau po pirmosios žmonos mirties, t. y. ne anksčiau kaip 1408 m., neatrodo įtikinama. Pirma, Manvydo karjera Vytauto dvare, kaip minėta, prasidėjo dar prieš 1396 m. Antra, net jeigu manysime, kad Julijona buvo gerokai jaunesnė už Oną, 1408 m. jai vis vien būtų buvę daugiau kaip keturiasdešimt, o tokio amžiaus moteris nebetekėdavo. Taigi įmanomas tik vienas paaiškinimas – Jadvyga turėjo būti Julijonos katalikiško krikšto vardas, lotyniškoje privilegijoje pavartotas kaip oficialusis.

Su Manvydu Julijona susilaukė sūnaus Jono (Ivaškos), kuris šaltiniuose pirmą kartą paminėtas 1423 m., o mirė jis 1458 m.⁴⁹ Vaikų tikriausiai buvo ir daugiau – 1407 m. Vytauto privilegijoje jie minimi daugiskaita,⁵⁰ de ja, jų likimas nežinomas. Taip pat nieko nežinoma apie Julijonos vaikus iš ankstesnių santuokų. Šaltiniuose minima Jona Butrimą rizikinga laikyti pirmojo Julijonos vyro sūnumi, mat Butrimas greičiausiai buvo šio didiko vardas, o ne tėvavardis. Antra vertus, jo ir jo sūnaus Jurgio aukšta padėtis Vytauto dvare tam neprieštarautų.⁵¹

Onos seserų santuokos irgi paneigia hipotetinę jų kilmę iš Smolensko kunigaikščių – šie tikrai nebūtų leidę savo giminės moterims tekėti už tokių vyrų kaip Jonas Alšėniškis arba Butrimas, tad šios giminės ištakų derėtų ieškoti kitur.

Tuo tikslu reikėtų identifikuoti Onos Vytautienės brolių, kurių Vytautas mini savo „Skunde prieš Jogailą ir Skirgailą“. Viena laikiuose ir jiems artimuose šaltiniuose Vytauto svainiais įvardijami du asmenys (išskyrus gerai žinomus jo seserų vyrus) – tai Drucko kunigaikštis Levas ir Eišiškių kunigaikštis Sudimantas.⁵²

Pirmasis minimas tik vieną kartą – 1384 m. kaip Vytauto sutarties su ordinu liudytojas. Antrasis į metraštininkų akiratį patekdavo įvairiomis aplinkybėmis, o jo svainystę su Vytautu liudija bent keletas patikimų šaltinių. Ordino pasiaiškiniame Konstanco bažnytiniam susirinkimui (tiksliau, šio pasiaiškavimo vokiškame tekste) Sudimantas vadinamas Vytauto „mage“ (t. y. giminaičiu per vedybas), memorandumė *Summarium von Jagel und Wytaut* jis įvardijamas *schwoger* (svainis). Vytauto svainiu (*swoger*) Sudimantas pristatomas ir Senesniojoje Didžiųjų magistrų kronikoje.⁵³ Regis, Vytauto svainiu Sudimantą vadina ir Vygandas Marburgietis, nors ši jo kronikos vertimo vieta nėra visai aiški.⁵⁴

Nors Jonynas Onos Vytautienės broliu laikė būtent Sudimantą, mat šis veikė aktyviau, vis dėlto vargu ar galima išspręsti šį rebusą, neaptarus visų galimų variantų.

Levas Druckis, kaip minėta, į šaltinius pateko tik vieną kartą – 1384 m. Duomenys apie Drucko kunigaikščių giminę XIV a. pabaigoje irgi labai fragmentiški. Lietuvos metraščiuose Drucko kunigaikščiai minimi daugiskaita, be to, jie pasidavė Vytautui tik 1393 m. pradžioje, kai šis žygiavo į Vitebską malšinti Švitrigailos maišto.⁵⁵

1372 m. Novgorodo metraštis mini Drucko kunigaikštį Dmitrijų, kuris palaikė Andrių Algirdaitį kare su Maskva.⁵⁶

1380 m. tarp Kulikovo mūšio dalyvių Sinodinis metraštis mini kunigaikštį Glebą Druckį, vadovavusį Dmitrijaus Ivanovičiaus Maskviškio priešakiniam pulkui. Nikono metraštis vadina jį Brianskiu.⁵⁷ Tuo remdamiesi kai kurie lenkų istorikai nusprendė,

kad šis Glebas Druckis-Brianskis buvo Briansko kunigaikščio Dmitrijaus Algirdaičio sūnus (papildomas argumentas – prie 1384 m. sutarties prikabintame jo antspaude pavaizduotas raitelis, panašus į lietuvišką Vytį), o Tęgowskiis jį sutapatino dar ir su Vytauto svainiu Levu.⁵⁸

Tokioms prielaidoms prieštarauja bent keletas aplinkybių. Pirmą, Drucko kunigaikščiai kildino save iš Riurikaičių⁵⁹ – metraščiuose aprašyta jų kilmės legenda gal ir pagražinta, tačiau, būdami Gediminaičiai, Druckiai nebūtų jos išgalvoję. Antra, jeigu Levas Druckis laikė save Riuriko palikuonimi, antspaude jis tikrai galėjo būti pavaizduotas raitas – pagal kilmę Riurikaičiai nenusileido Gediminaičiams, netgi buvo už juos pranašesni. Trečia ir svarbiausia – Jogailos ketvirtoji žmona Sonka buvo Andriaus Jonaičio Alšėniškio ir Drucko kunigaikštės Aleksandros duktė.⁶⁰ Jeigu Drucko kunigaikščiai būtų buvę Dmitrijaus Algirdaičio palikuonys, Jogaila nebūtų galėjęs vesti savo vyresniojo brolio anūkės ar proanūkės be popiežiaus leidimo (o apie tai jokių žinių nėra).

Taigi jei Kulikovo mūšyje dalyvavęs Glebas Druckis buvo pavadintas Brianskiu ne dėl metraštininko klaidos (o tai tikėtina), galima daryti prielaidą, kad Druckiai buvo ankstesniųjų Briansko kunigaikščių palikuonys. Tai sietųsi su Druckių kilmės legenda, teigiančia, kad giminės pradininkas iš Kijevo pirmiausia pabėgo į Černigovo žemę – XIV a. Brianskas buvo tapęs jos centru. Po to, kai amžiaus viduryje jį užvaldė Smolensko kunigaikščio brolis Vasilijus Aleksandrovičius, o vėliau – Algirdas,⁶¹ Brianskiai tapo tarnybiniais kunigaikščiais ir vertėsi kas kaip. Pavyzdžiui, kunigaikštis Romanas Michailovičius Brianskis 1374 m. ir 1380 m. minimas kaip Dmitrijaus Ivanovičiaus Maskviškio karvedys, o gyvenimą jis baigė kaip Vytauto vietininkas Smolenske (1401 m. jį nužudė Jurijus Sviatoslavovičius).⁶² Kiti giminės atstovai galėjo įleisti šaknis Drucke, nors Glebas vėliau irgi atsидūrė Maskvos kunigaikščio tarnyboje.

Kad ir kaip būtų, tapatinti Levą Druckį su Glebu Druckiu (ar Brianskiu) neatrodo logiška: Levas ir Glebas – skirtingi vardai, Drucko kunigaikščių buvo keletas, taigi jų tapatinti nėra reikalo.

Patikimi šaltiniai liudija tik viena: Drucko kunigaikščių giminė XIV a. antroje pusėje buvo gausi, bet susipriešinusi tarpusavyje. Vienas iš jos atstovų – Levas – buvo Vytauto stovykloje, kiti Vytautui simpatijų nerodė ir pakluso tik tada, kai šis atžygiavo prie Drucko su kariuomene.⁶³ Taigi labiau tikėtina, kad su Vytautu giminiavosi ne visa Druckių giminė, o tik Levas Druckis. Šią prielaidą patvirtina ir Andriaus Alšėniškio vedybos su Drucko kunigaikštyte – jeigu jo motina pati būtų kilusi iš Drucko kunigaikščių, sutuoktinių giminystė būtų buvusi pernelyg artima. Taigi viskas liudija, kad Levas Druckis negalėjo būti Onos Vytautienės brolis. Labiausiai tikėtina, kad jis buvo vedęs Vytauto seserį, mat 1384 m. sutartyje jis įrašytas prieš Sudimantą, kuris, kaip dabar aiškėja, lieka vienintelis galimas kandidatas į Onos brolio vaidmenį.

Levo Druckio žmona galėjo būti Vytauto sesuo, kurios vardas nežinomas, – ji greitai mirė ir nepaliko pėdsakų šaltiniuose. Bet galėjo ja būti ir Rimgailė. Paprastai manoma, kad Rimgailė pirmą kartą ištekėjo tik 1392 m. už Mozūrų kunigaikščio Henriko. Jos vestuvės buvo planuojamos ir 1389 m. Vytautas, prisidengdamas jomis, mėgino užimti Vilnių. Vis dėlto Rimgailė turėjo būti gimusi apie 1370 m. ar net anksčiau,⁶⁴ o viduramžiais merginos tekėdavo anksti. Verta atkreipti dėmesį į tai, kad Žygimantas

Kęstutaitis buvo vedęs kunigaikštę Odincevičiūtę, kurios tėvas Aleksandras, pasak Odincevičių genealogijos, išvyko tarnauti Maskvos kunigaikščiui, palikęs savo tėvoniją Repuchovą ir kitus kaimus prie Drucko.⁶⁵ Galima spėti, kad šis Aleksandras lydėjo Andrių Algirdaitį ir kad čia kalbama apie 1378-1380 m. įvykius. Kęstutis, nuvertęs Jogailą 1381 m., grąžino Polocką Andriui ir, matyt, pasistengė susigiminiuoti su jo vasalais: Žygimantas buvo apvedintas su Odincevičiūte, kurios vardas nežinomas, o Rimgailė galėjo būti ištekinga už Drucko kunigaikščio Levo (ar bent jau sužadėta su juo). Jogailai susigrąžinus valdžią, Levas Druckis dėl savo vedybų, matyt, pateko į nemalonę ir turėjo prisidėti prie Vytauto. Po 1384 m. šis kunigaikštis daugiau nebeminimas, ir tai verčia manyti, kad jis netrukus mirė. Taigi Rimgailė dar prieš 1389 m. galėjo likti našle ir vėl ištekėti.

Tačiau grįžkime prie Sudimanto - regis, vienintelio kandidato į Onos Vytautienės brolius. Apie jį žinome gana daug. 1382-1384 m. Sudimantas buvo pasitraukęs į Prūsiją kartu su Vytautu, pasižymėjo kaip jo karvedys, liudijo Vytauto sutartį su ordinu 1384 m. Tų pačių metų liepą Sudimantas kartu su Vytautu grįžo į Lietuvą, tačiau tėvonija netrukus vėl buvo iš jo atimta.⁶⁶

Čia vertėtų stabtelėti. Sudimanto tėvonija neabejotinai buvo Eišiškės - 1384 m. sutartyje jis įrašytas kaip „Sudemund de Wesisken“. Jonynas visai be reikalo pasiūlė „Wesisken“ versti kaip Vėžiškę⁶⁷ - jokia Vėžiškė XIV-XV a. šaltiniuose neminima. Panašiai rašomas nebent iškraipytas Eigulių pavadinimas, minint prie jų įvykusį Vytauto ir Skirgailos kariuomenių susidūrimą 1390 m. Bet net ir šiuo atveju užrašymų variantai (Вейщущкы, Вейшишькы, Вейшишькы, Веикулишкы, Икшишькы)⁶⁸ suponuoja, kad neaiškiai užrašytą vietovardį perrašinėtojai interpretavo būtent kaip Eišiškes.

Pačios Eišiškės XIV-XV a. pradžios šaltiniuose minimos bent dešimt kartų - daugiausia kryžiuočių sudarytuose Lietuvos puolimo kelių aprašymuose, vadinamuosiuose *vegeberichtuose*. Apie 1385 m. sudarytame *vegeberichte* Eišiškės apibūdinamos kaip „apleista pilis“. Kitame *vegeberichte*, datuojamame 1384-1388 m., Eišiškės vadinamos miestu (*stad*), vadinasi, apleista buvo tik pati pilis ir, matyt, neseniai, nes prie jos įsikūrusi gyvenvietė toliau gyvavo.⁶⁹

Kad Eišiškių pilis buvo apleista, iš pradžių tikriausiai lėmė vidaus karas: bėgdamas paskui Vytautą į Prūsiją, Sudimantas galėjo ją tiesiog sudeginti. Vis dėlto Eišiškių pilis stovėjo apleista ir po 1384 m. Vadinasi, tėvoninės valdos iš Sudimanto vėl buvo atimtos, o tai sutampa su Vytauto nusiskundimu: „Ir iš mano žmonos brolio atėmė visą jo tėviškę...“⁷⁰

Šį faktą reikėtų vertinti ir platesniame kontekste. Kaip matysime vėliau, Eišiškės buvo glaudžiai susijusios su Naugarduku, gal net priklausė Naugarduko kunigaikštystei. 1386 m. pabaigoje ar 1387 m. Jogaila atidavė Naugarduką Vytauto broliui Tautvilui,⁷¹ bet jau 1388 m. pavasarį, galbūt vietos diduomenei pakėlus maištą, jį vėl susigrąžino Jogailos brolis Kaributas Dmitrijus.⁷²

Tikėdamasis pelnyti šio Algirdaičio palankumą, Sudimantas 1389 m. atskleidė jam, kad Vytautas ruošiasi užimti Vilnių.⁷³ Tikėtina, kad išdavystei Sudimantą paskatino naujasis jo svainis Narimantas - tai, beje, paaiškintų ir žiaurų Vytauto susidorojimą su

Narimantu 1390 m. Tačiau iki 1392 m. Vytauto pyktis atlėjo. Sprendžiant iš Vygando Marburgiečio kronikos, Sudimantas nemažai prisidėjo prie antrojo Vytauto susitaikymo su Jogaila, kaip, beje, ir prie pirmojo. Todėl, kai 1394 m. jis pateko kryžiuočiams į nelaisvę, šie pakorė jį už kojų ir sudegino.⁷⁴ Tęgowskis, tiesa, šiuo pagrindu mėgina tapatinti Sudimantą su Narimantu,⁷⁵ bet tai neišlaiko kritikos, nes šių kunigaikščių mirties aplinkybės toli gražu nėra vienodos. Be to, kaip minėta, nėra jokio pagrindo teigti, kad Janas Długoszas Narimantą išsigalvojo.

Po Sudimanto mirties Vytautas perėmė Eišiškes savo žinion ir įjungė į Trakų kunigaikštystės sudėtį – 1429 m. laiške jis vadina jas „savo dvaru“ (*curia nostra*).⁷⁶ Tai reiškia, kad Sudimantas vyriškos lyties įpėdinių nepaliko.

Kas buvo Onos Vytautienės tėvas?

Ar nustačius Onos Vytautienės brolių, galima identifikuoti ir jos tėvą? Raktas – Eišiškės. Vietovardis akivaizdžiai antroponiminės kilmės. Be to, Eišiškių piliavietė taip pat labai iškalbinga. Ji yra Lietuvai nebūdingo taisyklingo stačiakampio plano, iš visų pusių apjuosta aukštu pylimu ir grioviu. Aikštelės užima maždaug 1 ha plotą.⁷⁷ Susidaro įspūdis, kad pilies statytojai mėgdžiojo mūrinės gardines Lietuvos pilis (Senuosius Trakus, Medininkus, Krėvą, Lydą, Kauną), kurios savo ruožtu buvo statomos, mėgdžiodant Livonijos mūrinės gardines pilis.

Visos šios pilys statytos apie XIV a. vidurį – maždaug nuo 3-iojo iki 8-ojo dešimtmečio. Vėlyvesnės mūrinės (pvz., Vilniaus aukštutinė, Gardinas, Naugardukas) pilys buvo statomos vietoj medinių pilių jau susiformavusiose piliavietėse, todėl buvo jos labiau priderintos prie landšafto. O ankstyvosios mūrinės gardinės pilys statytos tuščiose vietose, daugiausia ankstesnėje tarpgentinėje dykroje, skyrusioje lietuviams nuo slavų.

Eišiškių pilis (ir vienintelis lietuviškas jos analogas Rodūnė, esanti dabartinėje Baltarusijoje) taip pat statyta tuščioje vietoje, ankstesnės tarpgentinės dykros zonoje. Žinoma, jų fortifikacijai galėjo turėti įtakos ir kai kurios rusėnų pilys (pvz., senoji Krėva arba Voluinės Vladimiras), vis dėlto Eišiškių planas daug taisyklingesnis, o tai liudija vokiškos įtakos persvarą. Be to, Eišiškės, Rodūnė ir Lyda sudaro vieną liniją, palei kurią ėjo kelias iš etninės Lietuvos į Naugarduką. Ši linija taip pat galėjo saugoti Lietuvos centrą nuo galimo kryžiuočių įsiveržimo iš pietvakarių pusės. Taigi viskas rodo, kad Eišiškių pilis pastatyta XIV a. viduryje ar antrojoje pusėje (tam pritaria ir Gintautas Zabiela⁷⁸).

1349–1374 m. šaltiniuose minimas Lietuvos didžiūnas Eikša (ar Aikša). 1349 m. Algirdas jį kartu su savo broliu Naugarduko kunigaikščiu Karijotu Mykolu ir Svisločės kunigaikščiu Semionu pasiuntė pas chaną Džanibeką. Derybos, tiesa, nepavyko: chanas Algirdo pasiuntinius suėmė ir perdavė Maskvos kunigaikščiui Semionui Išdidžiam. Tačiau 1350 m. pradžioje, Algirdui sudarius taiką su Maskva, belaisviai buvo paleisti.⁷⁹

Istoriografijoje buvo iškelta prielaida, kad Eikša – Karijoto sūnus.⁸⁰ Tačiau ją visiškai paneigia kitas šį Lietuvos didiką minintis dokumentas. Tai Jurgio Karijotaičio, valdžiusio Moldaviją, 1374 m. birželio 3 d. raštas, kuriuo jis savo ištikimam tarnui – Belgorodo vietininkui ponui Eikšui Litavorui už narsius žygdarbius, atliktus prieš

totorius ties Vldičių kaimu prie Dniestro, dovanoja Zubrovų kaimą.⁸¹

Šis dokumentas įdomus daugeliu atžvilgių. Pirma, jis rodo, kad Eikša negalėjo būti Karijoto sūnus, nes Jurgis Karijotaitis vadina jį savo ištikimu tarnu, o ne broliu. Antra, jis atskleidžia Eikšos tėvo vardą – Litavoras (Liutauras).

Eikšos atsiradimas Moldavijoje, Jurgio Karijotaičio tarnyboje, taip pat įdomus. Podolę valdę Karijotaičiai apie 1365 m. buvo tapę Lenkijos karaliaus Kazimiero vasalais, bet netrukus vėl atnaujino ryšius su Lietuva – taip manyti verčia Lietuvos metraščių trumpojo sąvado pasakojimas apie šios žemės nukariavimą ir praradimą.⁸² Moldavijos valdovu Jurgis Karijotaitis, be abejonės, irgi tapo su Lietuvos parama – moldavai jį pasikvietė, tikėdamiesi, kad šis apgins juos nuo totorių, taigi jam reikėjo stiprios kariuomenės. Eikša galėjo būti Jurgiui Karijotaičiui į pagalbą atsiųstų Lietuvos pulkų vadas. Dovanavimo raštas liudija, kad Jurgis Karijotaitis paskyrė jį savo vietininku Belgorode, kuris tada priklausė Moldavijai, o Eikša pasižymėjo sumušdamas totorius ir už tai buvo apdovanotas papildomomis valdomis. Tačiau Jurgis Karijotaitis dar tais pačiais metais buvo nunuodytas, tad Eikša, jeigu nežuvo per perversmą, turėjo grįžti atgal į Lietuvą.

Taigi šaltiniuose minimas Eikšos veikimo laikotarpis leidžia manyti, kad Eišiškių pilį pastatė būtent jis.

Tai leidžia laikyti jį ir Onos Vytautienės, jos seserų ir brolio tėvu. Ona ištekėjo už Vytauto apie 1370–1372 m. – paskutinis jų dukters Sofijos vaikas gimė 1415 m., tad pati Sofija vargu ar galėjo gimti anksčiau kaip 1373–1375 m.⁸³ Atitinkamai pati Ona turėjo būti gimusi apie 1355–1357 m.

Vyriausiasis Agripinos sūnus Andrius jau 1389 m. pabaigoje kartu su tėvu atstovavo Vytautui derybose su ordinu,⁸⁴ taigi jis turėjo būti gimęs apie 1370 m., o Agripinos santuoka su Jonu Algimantaičiu turėjo įvykti apie 1368–1370 m. Atitinkamai Agripina galėjo būti šiek tiek vyresnė už Oną, gimusi maždaug 1351–1355 m.

Julijona neabejotinai buvo jauniausia – ištekėjusi už Manvydo apie 1392 m. ar kiek vėliau, ji dar spėjo susilaukti keleto vaikų. Be to, jos vedybas su Butrimu (prieš 1382 m.) greičiausiai organizavo Vytauto šeima. Vis dėlto Julijonos gimimo datavimas priklauso nuo to, ar laikysime jos sūnumi Joną Butrimą, šaltiniuose pirmąkart paminėtą apie 1387–1389 m. Jeigu taip, vadinasi, Julijona turėjo ištekėti ne vėliau kaip 1370 m. ir atitinkamai turėjo būti gimusi apie 1356 m. Jeigu Jono Butrimo Julijonos sūnumi nelaikysime (o aš nebūčiau linkusi to daryti), jos gimimo datą būtų galima kelti arčiau 1360 m.

Sudimanto gimimo datą nustatyti sunkiausia, bet kadangi 1382–1384 m. jis minimas kaip Vytauto karvedys, manytina, kad jis, kaip ir seserys, turėjo būti gimęs apie 1350–1360 m., t. y. būtent tada, kai šaltinių liudijimu gyveno jų numanomas tėvas kunigaikštis Eikša.

Onos Vytautienės motinos identifikuoti, deja, neįmanoma. Vis dėlto galima daryti prielaidą, kad ji buvo rusėnų kilmės, nes Ona ir jos seserys žinomos tik krikščioniškais, stačiatikių tradicijai būdingais vardais, ir neatrodo, kad jos kada nors būtų turėjusios pagoniškus. Analogiška situacija susiklostė, pavyzdžiui, Algirdo ir Julijonos šeimoje:

sūnūs buvo vadinami tradiciniais lietuviškais vardais, o dukterys, tarp jų ir Marija, ištekėjusi už pagonio Vaidilos, – krikščioniškais rusėniškais.

Išvados

Apibendrinus atliktą tyrimą, galima padaryti tokias išvadas:

1. Lietuvos metraščių plačiojo sąvado (Bychovco kronikos) teiginiui, kad Ona Vytautienė buvusi Smolensko kunigaikščio Sviatoslavo duktė, ir prielaidai, kad jos tėvas buvo kitas Smolensko kunigaikščių giminės atstovas, prieštarauja visa Vytauto santykių su Smolensku istorija.

2. 1413 m. Vokiečių ordino dokumentuose minimas „Vytauto svainis iš Rusų“, į kurį atkreipė dėmesį lenkų istorikas Janas Tęgowski, buvo Smolensko kunigaikščio Sviatoslavo brolečio sūnus Vasilijus Ivanovičius, tačiau nėra jokio pagrindo laikyti jį Onos broliu. Labiau tikėtina, kad pats Vasilijus Ivanovičius buvo vedęs Vytauto giminaitę – tikriausiai su Smolensko kunigaikščiais artimus ryšius palaikiusio Andriaus Algirdaičio arba Patriko Narimantaičio dukterį arba anūkę.

3. Išanalizavus visus duomenis apie amžininkų minimus Vytauto svainius, tenka pritarti Igno Jonyno hipotezei, kad vadinamajame Vytauto „Skunde prieš Jogailą ir Skirgailą“ paminėtas jo žmonos brolis buvo kunigaikštis Sudimantas, žinomas iš įvairių to meto šaltinių.

4. Sudimanto tėvonija „Vesiskan“, paminėta 1384 m. Vytauto sutartyje su Ordinu, laikytinos Eišiškės. O kadangi Eišiškių pilies pastatymas datuojamas apytikriai XIV a. viduriu, manytina, kad jos statytojas, o kartu Sudimanto ir Onos Vytautienės tėvas buvo šaltiniuose 1349–1374 m. minimas Lietuvos didikas Eikša, Litavoro (Liutauro) sūnus.

5. Be brolio Sudimanto, žuvusio 1394 m., Ona Vytautienė turėjo mažiausiai dvi seseris: Agripiną, kuri galėjo būti vyresnė už ją, ir Julijoną Jadvygą, kuri tikriausiai buvo už ją jaunesnė. Agripina buvo ištekėjusi už Alšėnų kunigaikščio Jono Algimantaičio. Julijona pirmą kartą ištekėjo už Birutės giminaičio Butrimo, žuvusio 1382 m., antrą – už Jogailos šalininko kunigaikščio Narimanto, žuvusio 1390 m., o trečią – už Vilniaus seniūno (vėliau vaivados) Manvydo Alberto. Abi Onos seserys užėmė aukštą padėtį Vytauto dvare ir prisidėjo prie savo vyrų karjeros. Jos mirė po 1413 m.

¹ J. Tęgowski, Małżeństwa księcia Witolda Kiejstutowicza, *Rocznik Polskiego Towarzystwa Heraldycznego*, 2 (13), 1995, s. 175-176.

² J. Tęgowski, *Pierwsze pokolenia Giedyminowiczów*, Poznań-Wrocław, 1999, s. 208.

³ R. Petrauskas, Jan Tęgowski. Pierwsze pokolenia Giedyminowiczów (Biblioteka Genealogiczna. T 2), *Lietuvos istorijos metraštis*, Vilnius, 2001 (1), p. 190.

⁴ I. Jonynas, Vytauto šeimyna, *Praeitis*, Kaunas, 1933, t. 2, p. 200–213.

⁵ *Jana Długosza, Kanonika Krakowskiego, Dziejów Polskich ksiąg dwanaście*, Ks. IX, X, przekład Karola Mecherzyńskiego, Krakow, 1868, t. 3, s. 523.

- ⁶ Пискаревский летописец, *Полное собрание русских летописей*, Москва, 1978, т. 34, с. 148, <http://www.russiancity.ru/books/b66.htm>
- ⁷ *Metraščiai ir kunigaikščių laišakai*, Vilnius, 1996, p. 294, 338.
- ⁸ I. Jonynas, Algirdas, *Lietuvos didieji kunigaikščiai*, Vilnius, 1996, p. 39.
- ⁹ Н. М. Карамзин, История государства Российского, Москва, 1992, т. 4. с.168, 326–327.
- ¹⁰ Ibid., т. 5, с. 14.
- ¹¹ Patriarcho Filotėjaus raštas apie Smolensko kunigaikščio Sviatoslavo atskyrimą, *Baltų religijos ir mitologijos šaltiniai*, Vilnius, 1996, t. 1, p. 424–425.
- ¹² Карамзин Н. М., История государства Российского, т. 5, с. 25, 233.
- ¹³ Ibid., с. 41.
- ¹⁴ Ibid., с. 58.
- ¹⁵ *Metraščiai ir kunigaikščių laišakai*, p. 319–320.
- ¹⁶ J. Tęgowski, Małżeństwa księcia Witolda Kiejstutowicza, s. 176.
- ¹⁷ *Metraščiai ir kunigaikščių laišakai*, p. 320.
- ¹⁸ Vygandas Marburgietis, *Naujoji Prūsijos kronika*, vertė R. Jasas, Vilnius, 1999, p. 199, 367.
- ¹⁹ *Lietuvos metraštis. Bychovco kronika*, vertė, įvadą ir paaiškinimus parašė R. Jasas, Vilnius, 1971, p. 101.
- ²⁰ *Metraščiai ir kunigaikščių laišakai*, p. 293–294.
- ²¹ *Lietuvos metraštis. Bychovco kronika*, p. 101, 256.
- ²² *Metraščiai ir kunigaikščių laišakai*, p. 296.
- ²³ Ibid., p. 296–297.
- ²⁴ Ibid., p. 298.
- ²⁵ I. Jonynas, Vytauto šeimyna, p. 194
- ²⁶ *Lietuvos metraštis. Bychovco kronika*, p. 101.
- ²⁷ Ibid., p. 108.
- ²⁸ I. Jonynas, Vytauto šeimyna, p. 189–194.
- ²⁹ D. Antanavičius, 1380 ir 1412 m. Vytauto falsifikatų Bresto dvasininkams genezė,

Lietuvos istorijos metraštis, Vilnius, 2003 (1), p. 41–62.

³⁰ I. Lemeškin, *Sovijaus sakmė ir 1262 metų Chronografas (pagal Archyvinį, Varšuvos, Vilniaus ir I. J. Zabelino nuorašus)*, Vilnius, 2009, p. 144.

³¹ I. Baranauskienė, Nepažintoji Birutė, *Voruta*, 2008, 6 (648), p. 10.

³² *Lietuvos metraštis. Bychovco kronika*, p. 108; jo duomenis patvirtina Janas Długošas, nustatęs, kad Ona Vytautienė buvusi Julijonos Vytautienės teta iš motinos pusės (*Jana Długosza...*, t. 4, p. 202 [209]) ir Vytautas, palikęs liudijimą, kad Jonas Algimantaitis Alšėniškis tikrai buvo vedęs jo žmonos seserį (*Lietuvos metraštis. Bychovco kronika*, p. 183).

³³ *Lietuvos metraštis. Bychovco kronika*, p. 183.

³⁴ Dvi Žilibero de Lanua kelionės į Lietuvą, *Kraštas ir žmonės*, Vilnius, 1983, p. 49.

³⁵ *Lietuvos metraštis. Bychovco kronika*, p. 183.

³⁶ I. Jonynas, Vytauto šeimyna, p. 203.

³⁷ R. Petrauskas, *Lietuvos diduomenė XIV a. pabaigoje – XV a. Sudėtis – struktūra – valdžia*, Vilnius, 2003, p. 170.

³⁸ *Visuotinė lietuvių enciklopedija*, Vilnius, 2001, t. 1, p. 389.

³⁹ *Ibid.*, p. 390.

⁴⁰ *Jana Długosza...*, t. 4, p. 202 [209].

⁴¹ J. Tęgowski, Mażeństwo księcia Witolda Kiejstutowicza, s. 181–182.

⁴² *Jana Długosza...*, t. 3, p. 462 [467].

⁴³ *Lietuvos metraštis. Bychovco kronika*, p. 88, 238.

⁴⁴ J. Tęgowski, Mażeństwo księcia Witolda Kiejstutowicza, s. 176.

⁴⁵ W. Semkowicz, O litewskich rodach bojarskich zbratanych ze szlachtą polską w Horodle roku 1413, *Lituano-Slavica Posnanensia. Studia Historica*, Poznan, 1989, t. 3, s. 16.

⁴⁶ R. Petrauskas, *Lietuvos diduomenė XIV a. Pabaigoje – XV a.*, p. 266.

⁴⁷ Dvi Žilibero de Lanua kelionės į Lietuvą, p. 49.

⁴⁸ W. Semkowicz, O litewskich rodach bojarskich zbratanych ze szlachtą polską w Horodle roku 1413, s. 18.

⁴⁹ R. Petrauskas, *Lietuvos diduomenė XIV a. Pabaigoje – XV a.*, p. 267.

⁵⁰ W. Semkowicz, O litewskich rodach bojarskich zbratanych ze szlachtą polską w

Horodle roku 1413, s. 18.

⁵¹ R. Petrauskas, *Lietuvos diduomenė XIV a. Pabaigoje – XV a.*, p. 220–221.

⁵² I. Jonynas, *Vytauto šeimyna*, p. 205–207.

⁵³ *Ibid.*, p. 206–207.

⁵⁴ Vygandas Marburgietis, *Naujoji Prūsijos kronika*, p. 210, 378.

⁵⁵ *Metraščiai ir kunigaikščių laišakai*, p. 322.

⁵⁶ Н. М Карамзин, *История государства Российского*, Москва, т. 5, с. 21, 231.

⁵⁷ *Ibid.*, с. 245.

⁵⁸ J. Tęgowski, *Pierwsze pokolenia Giedyminowiczów*, s. 78.

⁵⁹ *Lietuvos metraštis. Bychovco kronika*, p. 46, 197–198.

⁶⁰ *Ibid.*, p. 104; J. Tęgowski, *Pierwsze pokolenia Giedyminowiczów*, s. 129–130.

⁶¹ Н. М. Карамзин, *История государства Российского*, т. 5, с. 168

⁶² *Ibid.*, с. 26, 42, 99, 288.

⁶³ *Metraščiai ir kunigaikščių laišakai*, p. 322.

⁶⁴ J. Tęgowski, *Pierwsze pokolenia Giedyminowiczów*, s. 228.

⁶⁵ *Metraščiai ir kunigaikščių laišakai*, p. 230.

⁶⁶ I. Jonynas, *Vytauto šeimyna*, p. 206–207.

⁶⁷ *Ibid.*, p. 211–212.

⁶⁸ T. Baranauskas, *Lietuvos medinės pilys rašytinių šaltinių duomenimis*, *Lietuvos archeologija*, 2003, t. 24, p. 80.

⁶⁹ *Ibid.*, p. 81.

⁷⁰ *Lietuvos metraštis. Bychovco kronika*, p. 183.

⁷¹ *Ibid.*

⁷² *Akta unji Polski z Litwą 1385–1791*, wydali Stanisław Kutrzeba i Władysław Semkowicz, Krakow, 1932, s. 12–13, 17, 19–20.

⁷³ Vygandas Marburgietis, *Naujoji Prūsijos kronika*, p. 197.

⁷⁴ *Ibid.*, p. 210.

- ⁷⁵ J. Tęgowski, *Małżeństwa księcia Witolda Kiejstutowicza*, s. 175.
- ⁷⁶ T. Baranauskas, *Lietuvos medinės pilys rašytinių šaltinių duomenimis*, p. 81.
- ⁷⁷ *Lietuvos piliakalnių atlasas*, sudarytojai: Z. Baubonis, G. Zabiela, Vilnius, 2005, t. 2, p. 422.
- ⁷⁸ Ibid.
- ⁷⁹ Н. М. Карамзин, *История государства Российского*, т. 5, с. 314-315.
- ⁸⁰ J. Puzyna, *Korjat i Korjatowicze oraz sprawa podolska*, *Ateneum Wileńskie*, 1936, t. 11, s. 90; *Lietuvos metraštis. Vychovco kronika*, p. 198.
- ⁸¹ S. Krakowski, *Korjatowicze i sprawa podolska w XIV w. w oświetleniu najnowszej historiografii polskiej*, *Ateneum Wileńskie*, 1938, t. 13, z. 1, s. 268.
- ⁸² *Metraščiai ir kunigaikščių laiškai*, p. 324-325.
- ⁸³ J. Tęgowski, *Pierwsze pokolenia Giedyminowiczów*, s. 212.
- ⁸⁴ Vygandas Marburgietis, *Naujoji Prūsijos kronika*, p. 197-198, 366.